

Oorlog in de klas

Aandacht voor de Tweede Wereldoorlog in het primair en voortgezet onderwijs

Inhoudsopgave

	pagina
1. Achtergrond en doelstelling	3
2. Achtergrondkenmerken deelnemende docenten	4
3. Les over de Tweede Wereldoorlog	8
4. Persoonlijke interesse en kennis	22
 Bijlage	 29
Onderzoeksverantwoording	

Oorlog in de klas mei 2014

Veldkamp

Bart Koenen
Lisa Jorritsma

p6089

Achtergrond en doelstelling

Achtergrond

Het ministerie van VWS heeft in 2011 zes taken op het gebied van herinneren van de Tweede Wereldoorlog aan het Nationaal Comité 4 en 5 mei overgedragen. Twee van deze taken hebben betrekking op educatie en voorlichting over de Tweede Wereldoorlog. In het kader van deze nieuwe taken is in 2011 de interesse van Nederlandse burgers voor de Tweede Wereldoorlog onderzocht, evenals de informatiebronnen die zij over de Tweede Wereldoorlog raadplegen. Het voorliggende onderzoek is een soortgelijk onderzoek, maar dan verricht onder docenten in het primair onderwijs en geschiedenis- en maatschappijleerdocenten in het voorgezet onderwijs.

Vraagstelling

De vraag die in het onderzoek centraal staat is: *Welke aandacht besteden leraren en docenten in de les aan de Tweede Wereldoorlog en welke informatiebronnen gebruiken zij hierbij?*

In het onderzoek is, net als in het kennis- bronnenonderzoek in 2011, specifiek ingegaan op de bekendheid van oorlogsmusea, het feitelijke museumbezoek en de persoonlijke interesse van docenten. Er is nagegaan wat de achterliggende motieven, ervaringen en belemmeringen van docenten zijn bij een bezoek aan een oorlogsmuseum. Ook het gebruik van andere bronnen, zoals films, boeken, getuigenverhalen van overlevenden of televisieprogramma's is in kaart gebracht. Tevens is het inzetten van gastdocenten onderzocht, net zoals de mate waarin docenten in de les aandacht besteden aan de Holocaust. Tenslotte is getoetst of het vermoeden juist bleek dat oudere docenten in de les meer aandacht besteden aan de oorlog dan jongere docenten, is gekeken naar eventuele verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke docenten. Bij docenten in het voortgezet onderwijs is daarnaast ook gekeken naar verschillen tussen de diverse onderwijsrichtingen (VMBO, HAVO, VWO en Gymnasium).

Achtergrondkenmerken

Achtergrondkenmerken deelnemende docenten

Wie namen deel aan het onderzoek?

Achtergrondkenmerken

De doelgroep van het onderzoek bestaat uit docenten in het primaire onderwijs en geschiedenis- en maatschappijleerdocenten in het voortgezet onderwijs. Om een indruk te krijgen van de groep docenten die deelnam aan het onderzoek worden in het eerste hoofdstuk eerst de achtergrondkenmerken beschreven. In totaal hebben 432 docenten deelgenomen aan het onderzoek. Hiervan zijn 246 docenten werkzaam in het primair onderwijs en 186 in het voortgezet onderwijs. Beide groepen zijn voldoende groot om betrouwbare uitspraken over te kunnen doen. Alle ondervraagde PO-docenten geven les aan groep 7 en/of groep 8. De ondervraagde VO-docenten geven geschiedenis en/of maatschappijleer aan het VMBO, HAVO, VWO of Gymnasium.

Aselecte steekproef

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode van 10 december 2013 tot en met 7 april 2014. De lange looptijd van het onderzoek was nodig, omdat een hoge respons onder docenten in de praktijk moeilijk te realiseren bleek. De deelnemende PO-docenten zijn afkomstig uit een aselecte steekproef van 1.703 basisscholen uit een *open source* adresbestand van het ministerie van Onderwijs van alle 6.802 basisscholen in Nederland. Per school is steeds één docent van groep 7 of groep 8 benaderd. De deelnemende geschiedenisdocenten zijn afkomstig uit het ledenbestand van Vereniging van Docenten in Geschiedenis en Staatinrichting in Nederland (VGN) en uit een *open source* adresbestand van het ministerie van Onderwijs van alle 1.403 onderwijsinstellingen in het voortgezet onderwijs in Nederland. Vooral de samenwerking met de VNG was nodig om een voldoende hoge respons onder VO-docenten te realiseren. Per school is steeds één docent benaderd. Omdat van PO- als VO-docenten geen populatiegegevens bekend zijn, zijn de resultaten niet herwogen*.

Deelnemende docenten primair onderwijs: achtergrondkenmerken

Populatiecijfers

De deelnemende PO-docenten zijn afkomstig uit een aselechte steekproef van 1.703 basisscholen uit een *open source* adresbestand van het ministerie van Onderwijs van alle 6.802 basisscholen in Nederland. Per school is één docent van groep 7 of groep 8 benaderd. Uiteindelijk hebben 246 PO-docenten van verschillende basisscholen deelgenomen aan het onderzoek (respons 14% op basis van het aantal basisscholen in Nederland). Op deze slide zijn de achtergrondkenmerken van de deelnemende PO-docenten beschreven. De werkelijke achtergrondcijfers zijn onbekend, het betreft hier de achtergrondgegevens van de PO-docenten die hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Achtergrondkenmerken deelnemende PO-docenten

- **Groep 7 en 8:** 39% van de deelnemende PO-docenten geeft les aan groep 8, 31% geeft les aan groep 7 en 30% geeft les aan beide groepen.
- **Opleiding:** 87% van de deelnemende PO-docenten noemt een HBO opleiding als hoogst voltooide opleiding, hiervan heeft 41% een opleiding aan de PABO gevolgd en 59% aan een andere HBO-opleiding. Daarnaast noemt 5% de universiteit en 8% andere opleidingen.
- **Grootte school:** 94% van de PO-docenten geeft les op een kleine basisschool (minder dan 500 leerlingen), 4% geeft les op een middelgrote basisschool (500 - 1.500 leerlingen).
- **Leeftijd:** 46% van de PO-docenten is ouder dan 45 jaar, 54% is tussen de 18 en 45 jaar.
- **Sekse:** docenten zijn vaker vrouw (55%) dan man (45%).

Deelnemende docenten voortgezet onderwijs: achtergrondkenmerken

Populatiecijfers

Hoewel exacte cijfers niet bekend zijn, zijn er volgens het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen in Nederland tussen de 3.000 en 3.500 geschiedenisleraren werkzaam in het voortgezet onderwijs. Voor het onderzoek zijn 1.501 geschiedenisdocenten benaderd. Uiteindelijk hebben 186 geschiedenisdocenten deelgenomen aan het onderzoek (respons 12%). Het aantal docenten maatschappijleer is onbekend. Op deze slide zijn de belangrijkste achtergrondkenmerken van de deelnemende VO-docenten beschreven. De werkelijke achtergrondcijfers zijn onbekend, het betreft hier de achtergrondgegevens van de VO-docenten die hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Achtergrondkenmerken deelnemende VO-docenten

- **Schooltypen:** alle VO-docenten die hebben deelgenomen aan het onderzoek geven les aan meerdere schooltypen tegelijk. Zo geeft 75% les aan de HAVO, 70% aan het VWO, 43% aan het VMBO en 35% aan het Gymnasium.
- **Soort onderwijs:** 86% van de VO-docenten geeft geschiedenis, 14% geeft maatschappijleer. Omdat de groep docenten maatschappijleer te klein is om betrouwbare uitspraken over te kunnen doen, wordt gesproken over VO-docenten.
- **VGN-leden:** 91% van de docenten geschiedenis is lid van de Vereniging van Docenten in Geschiedenis en Staatsinrichting in Nederland (VGN).
- **Grootte school:** 51% van de VO-docenten geeft les op een middelgrote middelbare school (500 – 1.500 leerlingen), 33% geeft les op een grote middelbare school (meer dan 1.500 leerlingen) en 14% op een kleine school (minder dan 500 leerlingen).
- **Leeftijd:** 48% van de VO-docenten is ouder dan 45 jaar, 52% is tussen de 18 en 45 jaar.
- **Sekse:** de deelnemende VO-docenten zijn vaker man (55%) dan vrouw (45%).

Les over de Tweede Wereldoorlog

Les over de Tweede Wereldoorlog: samenvatting

Veel extra aandacht voor de Tweede Wereldoorlog

In het onderwijs wordt veel extra aandacht aan de Tweede Wereldoorlog besteed. Negen op de tien PO-docenten en acht op de tien VO-docenten besteden in hun lessen extra aandacht aan de Tweede Wereldoorlog. De meeste PO- en VO-docenten verbinden hun les over de Tweede Wereldoorlog aan nieuws en actualiteiten. VO- en PO-docenten besteden in hun les over de Tweede Wereldoorlog de meeste aandacht aan het thema Jodenvervolging. Het onderwerp Jodenvervolging wordt hierbij door weinig PO- en VO-docenten beschouwd als een lastig thema dat emotionele discussies tijdens de les kan opleveren. PO-docenten besteden hiernaast ook veel aandacht aan de thema's het leven van gewone mensen en verzet. VO-docenten besteden aandacht aan een breder scala aan thema's. Voor Indische oorlogsgeschiedenis is zowel in het primair als secundair onderwijs weinig aandacht.

Interesses van jongeren

De interesses van jongeren tussen de 13 en 17 jaar en de aandacht in de les die wordt besteed aan verschillende thema's komen soms niet overeen. Zo zijn jongeren vaak geïnteresseerd in de onderwerpen verzet (37%) en militaire geschiedenis (31%) terwijl VO-docenten de meeste aandacht besteden aan de onderwerpen Jodenvervolging, het leven van gewone mensen (52%) en verzet (49%).

Brongebruik

Bijna alle docenten in het voortgezet en primair onderwijs besteden naast de verplichte lesstof extra aandacht aan de Tweede Wereldoorlog. Hierbij maken zowel PO- als VO-docenten het meest gebruik van geschiedenisboeken, films en documentaires. Oorlogsmusea worden door 56% van de VO-docenten en 45% van de PO-docenten in klasverband bezocht.

Les over de Tweede Wereldoorlog: samenvatting

Films en romans als bron

Van de PO-docenten gebruikt 68% films als bron bij het lesgeven over de Tweede Wereldoorlog, bij VO-docenten is dat 89%. Van romans wordt minder gebruik gemaakt: 27% van de PO- en VO-docenten gebruikt ze. De films *Der Untergang*, *Schindlers List* en *Saving Private Ryan* worden in het voortgezet onderwijs het meest als bron gebruikt. PO-docenten gebruiken de films *Oorlogswinter* en *The Diary of Anne Frank* het meest. *Het Achterhuis* van Anne Frank en *Oorlogswinter* van Jan Terlouw zijn zowel in het primair als voortgezet onderwijs de meest gelezen romans.

Bezoek aan oorlogsmusea en -plaatsen

Van de VO-docenten heeft 56% weleens in klasverband een bezoek gebracht aan een oorlogsmuseum of -plaats. Bij PO-docenten is dat 45%. In de meeste gevallen vindt een dergelijk bezoek plaats in het kader van een themalessen over de Tweede Wereldoorlog (PO-docenten 84% en VO-docenten 67%). Het Anne Frank Huis wordt door beide groepen docenten het meest bezocht. Ook het Nationaal Monument Kamp Vught en het Joods Historisch Museum worden relatief vaak bezocht. Een groot aantal docenten ervaart belemmeringen bij het in klasverband bezoeken van oorlogsmusea en -plaatsen. De meest genoemde belemmeringen voor zowel PO- als VO-docenten zijn gebrek aan budget, aan lestijd en aan vervoersmogelijkheden.

Gastdocenten

Een derde van de VO-docenten en vier op de tien PO-docenten nodigen gastdocenten uit bij hun les over de Tweede Wereldoorlog. In de meeste gevallen zijn dat gastsprekers die de oorlog zelf hebben meegemaakt. VO-docenten benaderen de gastdocenten vaak via het Landelijk Steunpunt Gastsprekers WO-II-heden (21%) terwijl PO-docenten relatief vaak een persoonlijke kennis uitnodigen (17%).

Aandacht voor de Tweede Wereldoorlog: wordt in de lessen aandacht aan de Tweede Wereldoorlog besteed?

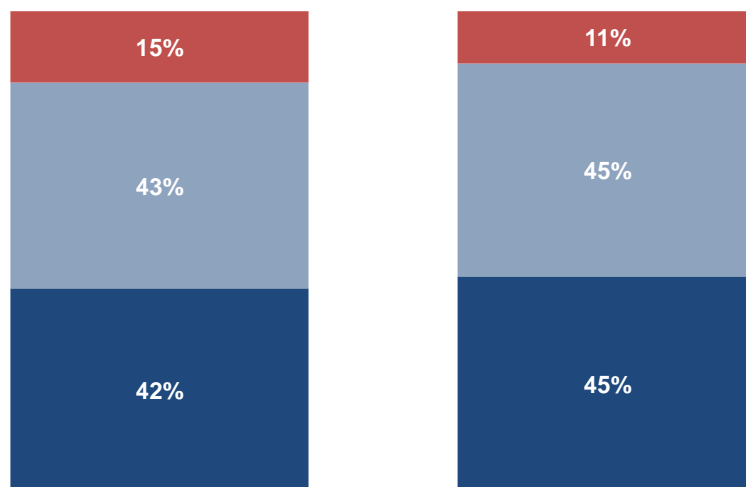
In het primair en voortgezet onderwijs wordt veel extra aandacht besteed aan de Tweede Wereldoorlog. Zo besteed 91% van de PO-docenten en 83% van de VO-docenten in de lessen extra aandacht aan de Tweede wereldoorlog. De meeste PO- en VO-docenten verbinden hun lessen over de Tweede Wereldoorlog in meer of mindere mate aan nieuws of actualiteiten. Oudere docenten doen dit vaker dan jongere docenten.

In welke mate zijn de volgende uitspraken op u van toepassing?

Uitspraak: ik verbind mijn lessen over de Tweede Wereldoorlog en de maatschappelijke gevolgen ervan zoveel mogelijk aan nieuws en actualiteiten

Veel extra aandacht in de les voor de Tweede Wereldoorlog

Negen op de tien docenten in het primair onderwijs geven aan extra tijd aan de Tweede Wereldoorlog te besteden (91%). In het voortgezet onderwijs zijn dat ruim acht op de tien docenten (83%).

primair onderwijs (n=245)

voortgezet onderwijs (n=183)

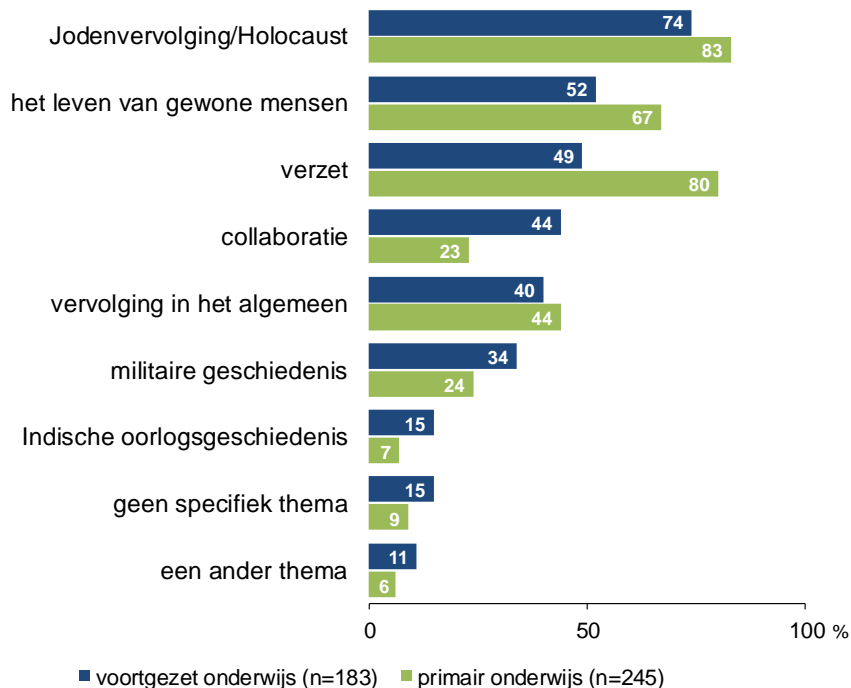
■ helemaal van toepassing ■ een beetje van toepassing ■ niet zo / helemaal niet van toepassing

- **Leeftijd:** 55- tot en met 64-jarige docenten verbinden hun lessen over de Tweede Wereldoorlog vaker aan de actualiteiten dan docenten jonger dan 55 jaar (58% versus 43% van het totale aantal docenten). Naar schooltype zijn geen verschillen.

Thema's: aan welke thema wordt de meeste aandacht besteed?

Docenten in het VO en het PO besteden in hun lessen over de Tweede Wereldoorlog de meeste aandacht aan het thema Jodenvervolging. In het primair onderwijs wordt daarnaast veel aandacht besteed aan het thema verzet en het leven van gewone mensen. In het voortgezet onderwijs is aandacht voor een breder scala aan thema's. Ook is de aandacht beter over de verschillende thema's verdeeld.

Aan welk thema van de Tweede Wereldoorlog besteedt u de meeste **aandacht** tijdens uw lessen?

Interesse 13- tot en met 17-jarigen

Uit het Nationaal Vrijheidsonderzoek 2011 bleek dat de schoolgaande jeugd van 13 tot en met 17 jaar het meest geïnteresseerd is in de onderwerpen verzet en militaire geschiedenis.

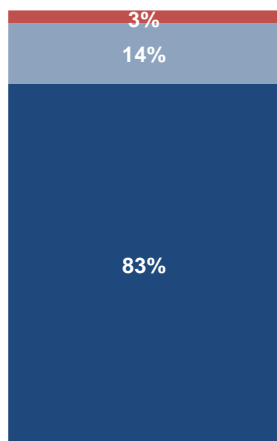
- **Persoonlijke interesse en aandacht:** docenten met een grote persoonlijke interesse voor bepaalde thema's besteden in hun les over de Tweede Wereldoorlog logischerwijze ook meer aandacht aan die thema's. Dit geldt in sterke mate voor het thema Jodenvervolging: 60% van de docenten die persoonlijke interesse in dit onderwerp hebben, besteden hieraan de meeste aandacht in de les.

Belangstelling: les geven over Jodenvervolging wordt niet als moeilijk ervaren

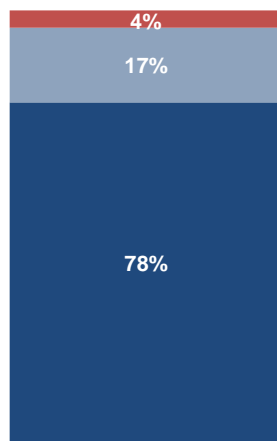
Rond de acht op de tien docenten in zowel het VO als het PO denken dat hun leerlingen lessen over de Tweede Wereldoorlog en de maatschappelijke gevolgen hiervan interessant vinden. Vrijwel geen PO- en VO-docenten vinden het moeilijk om les te geven over de Jodenvervolging.

In welke mate is de volgende uitspraak op u van toepassing?

Uitspraak: mijn leerlingen vinden de lessen over de Tweede Wereldoorlog en de maatschappelijke gevolgen van deze oorlog interessant

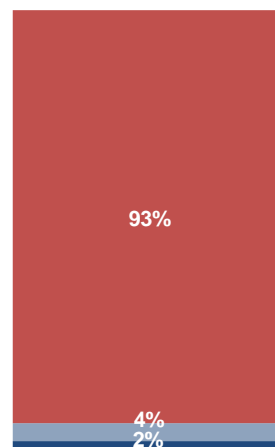

primair onderwijs (n=245)

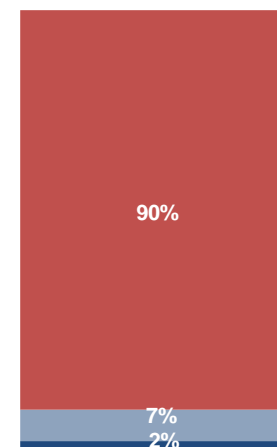

voortgezet onderwijs (n=183)

Uitspraak: ik vind het moeilijk om les te geven over Jodenvervolging omdat dit in de klas soms emotionele discussie oplevert

primair onderwijs (n=245)

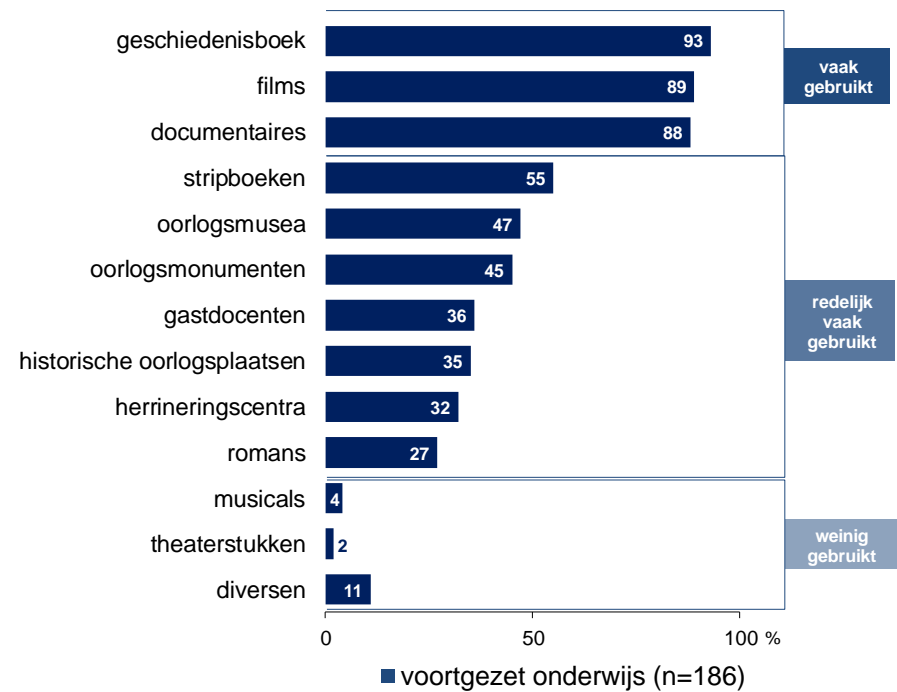
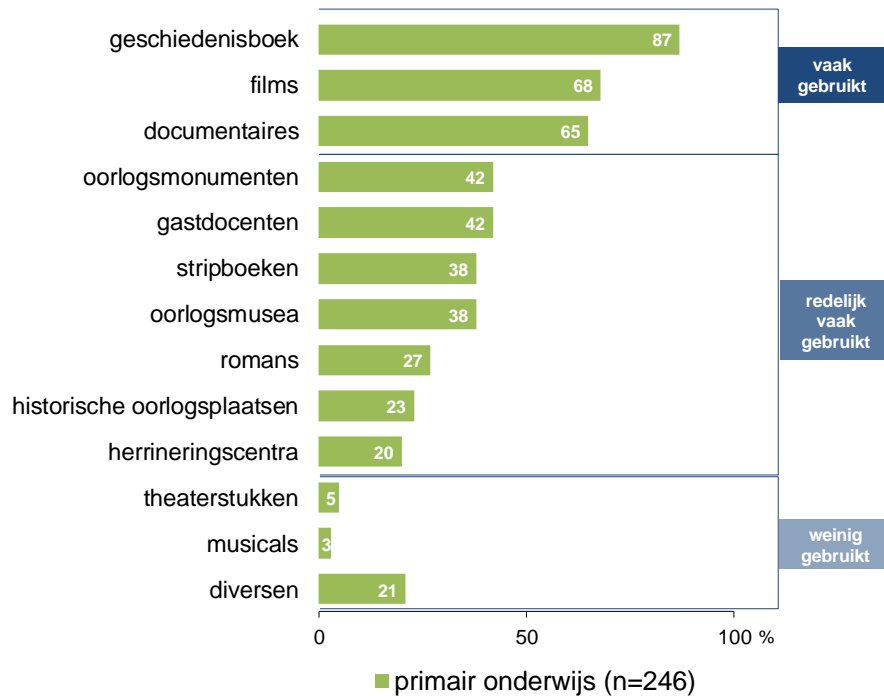
voortgezet onderwijs (n=183)

■ helemaal of een beetje van toepassing ■ een beetje van toepassing ■ niet zo / helemaal niet van toepassing

Brongebruik: welke bronnen gebruiken docenten in hun les?

Bijna alle PO- en VO-docenten besteden in hun lessen extra aandacht aan de Tweede Wereldoorlog. Geschiedenisboeken, films en documentaires worden zowel in het primair als secundair onderwijs het meest als bron gebruikt.

Bij het lesgeven over de Tweede Wereldoorlog maak ik gebruik van de volgende informatiebronnen.

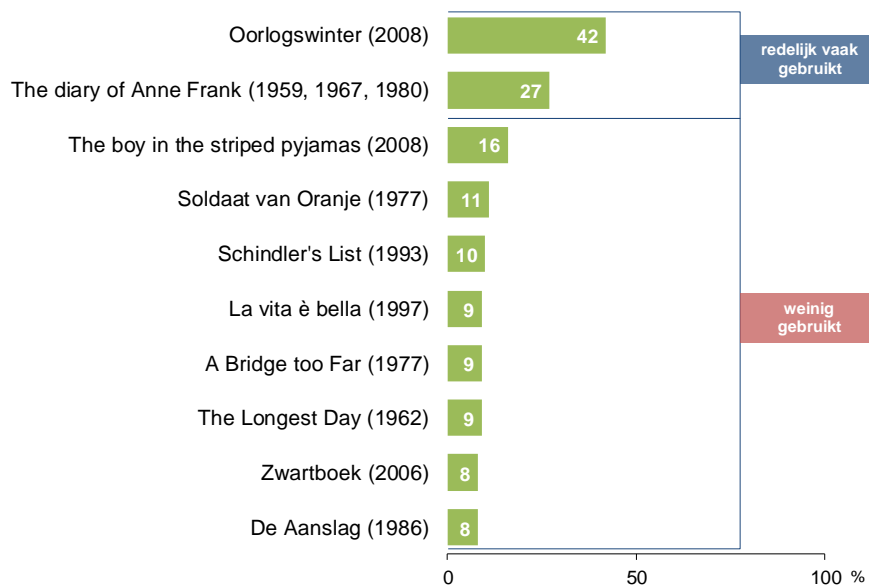

Brongebruik: welke films worden in de les als bron gebruikt?

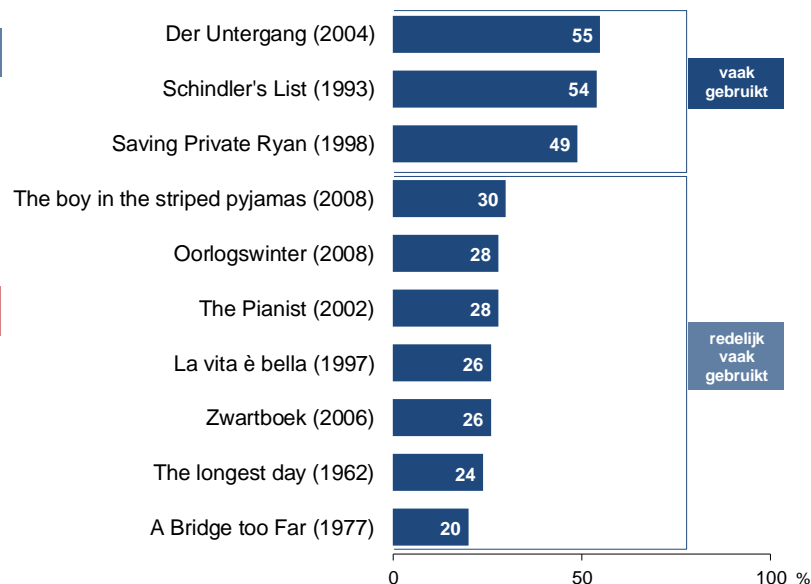
De films *Der Untergang*, *Schindlers List* en *Saving Private Ryan* worden in het voortgezet onderwijs het meest als bron gebruikt. PO-docenten gebruiken het meest de films *Oorlogswinter* en *The Diary of Anne Frank* als lesmateriaal. *Schindlers List* kwam in het Nationaal Vrijheidsonderzoek 2011 uit de bus ook als best bekeken film onder het Nederlands publiek. De best bekeken film onder jongeren van 13 tot en met 17 jaar was toen *Oorlogswinter*.

Top tien films gebruikt bij lessen over de Tweede Wereldoorlog (gesloten vraag)

primair onderwijs: 68% gebruikt films als bron

voortgezet onderwijs: 88% gebruikt films als bron

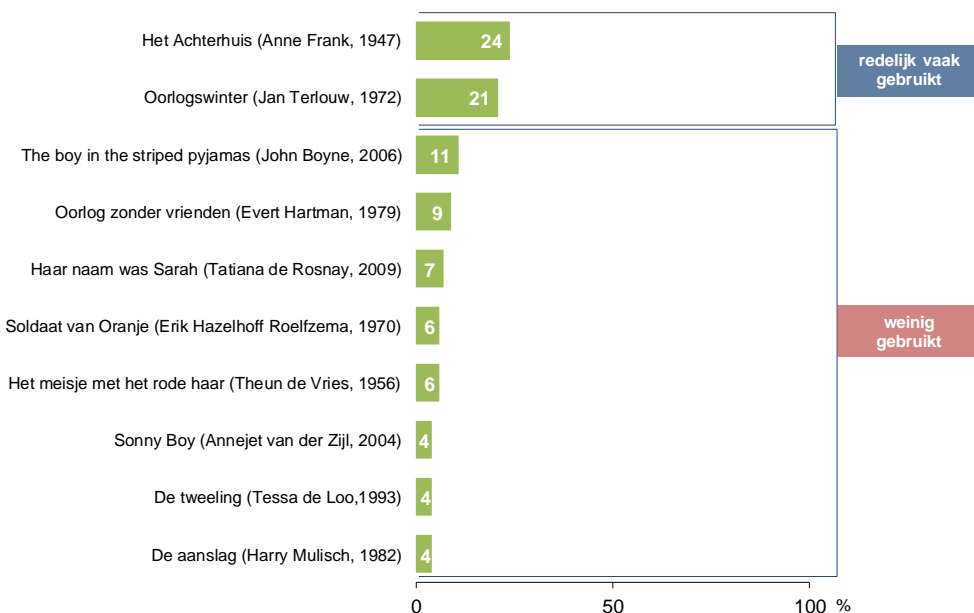
- Gebruik films en leeftijd:** oudere docenten (50-plus) gebruiken bij hun les over de Tweede Wereldoorlog vaker oudere films (van voor 1990) dan jongere docenten. Nieuwere films (van na 1990) worden in gelijke mate door oudere en jongere docenten gebruikt.

Brongebruik: welke romans worden in de les als bron gebruikt?

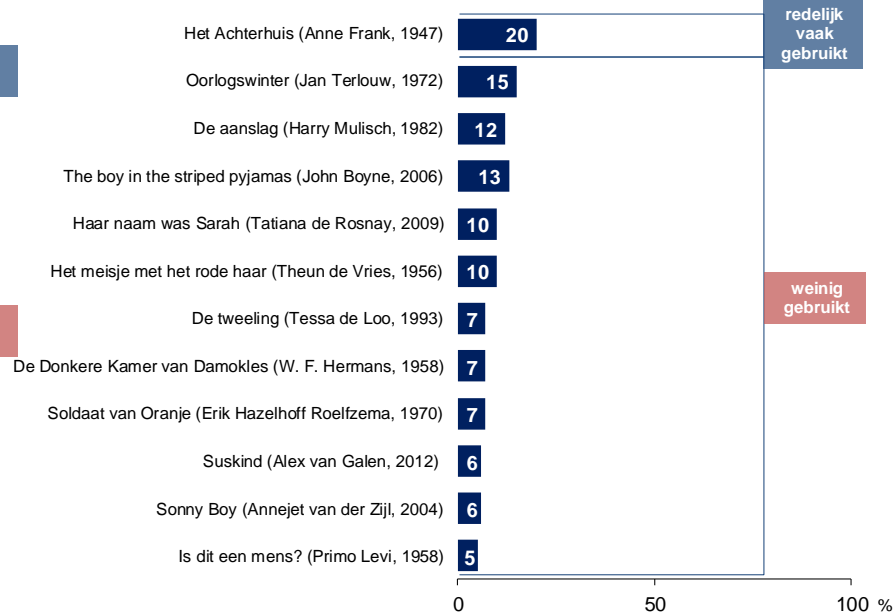
In de les over de Tweede Wereldoorlog gebruiken zowel PO- als VO-docenten het meest de boeken *Het Achterhuis* en *Oorlogswinter*. Beide boeken werden ook het meest gelezen door het Nederlands publiek. Dit bleek uit het bronnenonderzoek van 2011.

Top tien romans gebruikt bij lessen over de Tweede Wereldoorlog (*gesloten vraag*)

primair onderwijs: 26% gebruikt romans als bron

voortgezet onderwijs: 27% gebruikt romans als bron

- **Gebruik romans en leeftijd:** de keuze voor romans blijkt niet afhankelijk van leeftijd. Oude en nieuwe romans worden even vaak gebruikt door zowel jongere als oudere docenten.

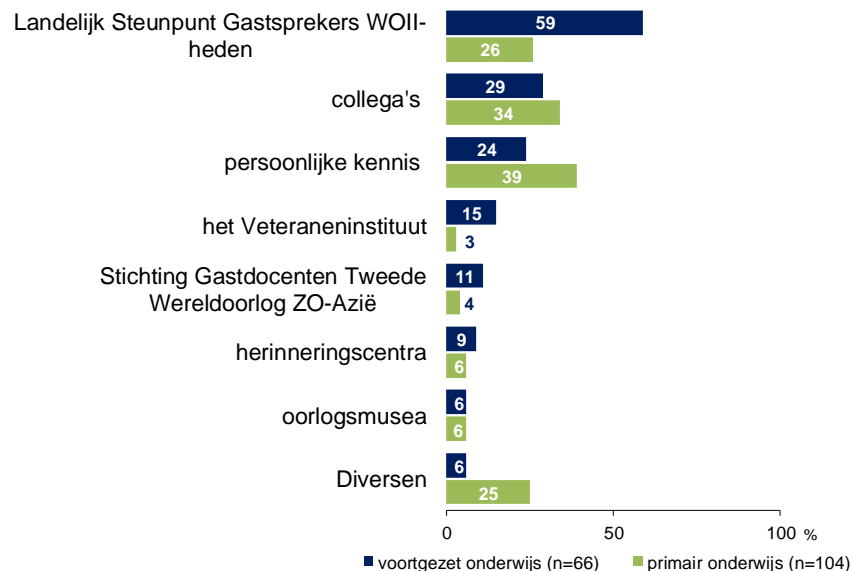
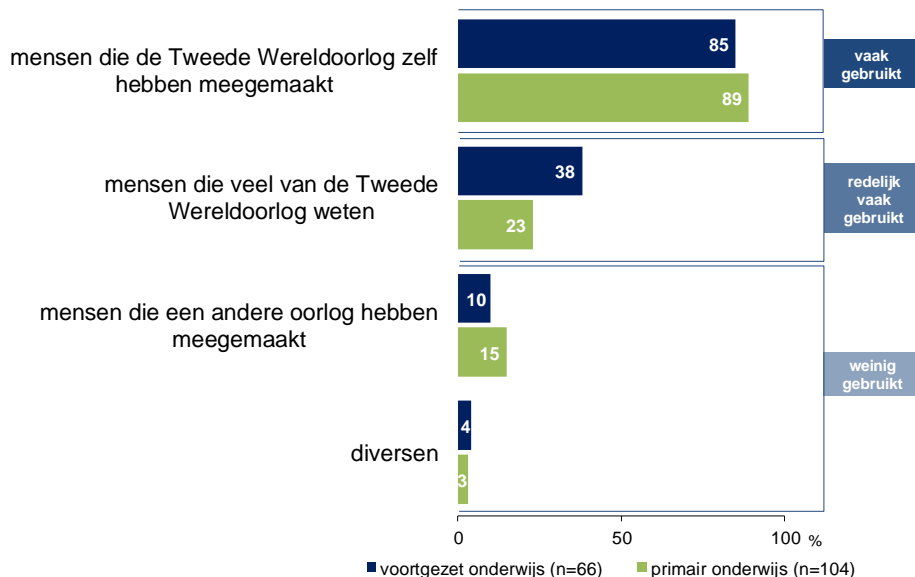
Brongebruik: welke achtergrond hebben de gastdocenten?

Gastdocenten, die zowel in het primair onderwijs als in het voortgezet onderwijs doceren, zijn vaak mensen die de Tweede Wereldoorlog zelf hebben meegemaakt. De wijze waarop men aan de gastdocenten komt, varieert: VO-docenten maken vaak gebruik van het Landelijk Steunpunt Gastsprekers WO II, terwijl PO-docenten relatief vaak persoonlijke kennissen uitnodigen.

Met welk soort **gastdocenten** werkt men samen en hoe komen docenten met ze in contact? (*gesloten vraag*)

primair onderwijs: 42% werkt met gastdocenten

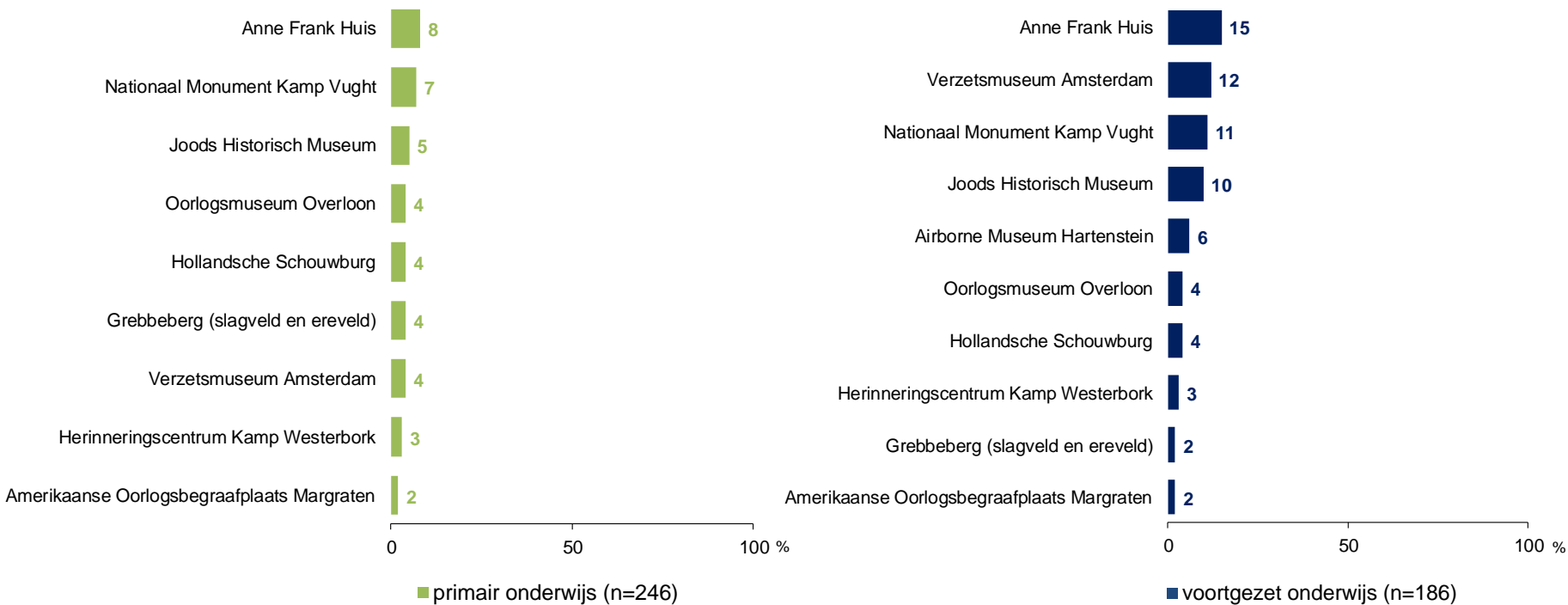
voortgezet onderwijs: 36% werkt met gastdocenten

Brongebruik: welke oorlogsmusea en -plaatsen worden in klasverband bezocht?

In voortgezet onderwijs heeft 56% van de ondervraagde docenten weleens een bezoek gebracht aan een oorlogsmuseum of -plaats. In het primair onderwijs is dat 45%. In de top-3 van best bezochte oorlogsplaatsen en -musea in het voortgezet en primair onderwijs komen het Anne Frank Huis, het Nationaal Monument Kamp Vught en het Joods Historisch Museum voor. Het Verzetsmuseum Amsterdam wordt vaker door VO-classes dan door PO-classes bezocht. In het voortgezet onderwijs worden vaker oorlogsmusea en -plaatsen bezocht dan in het primair onderwijs.

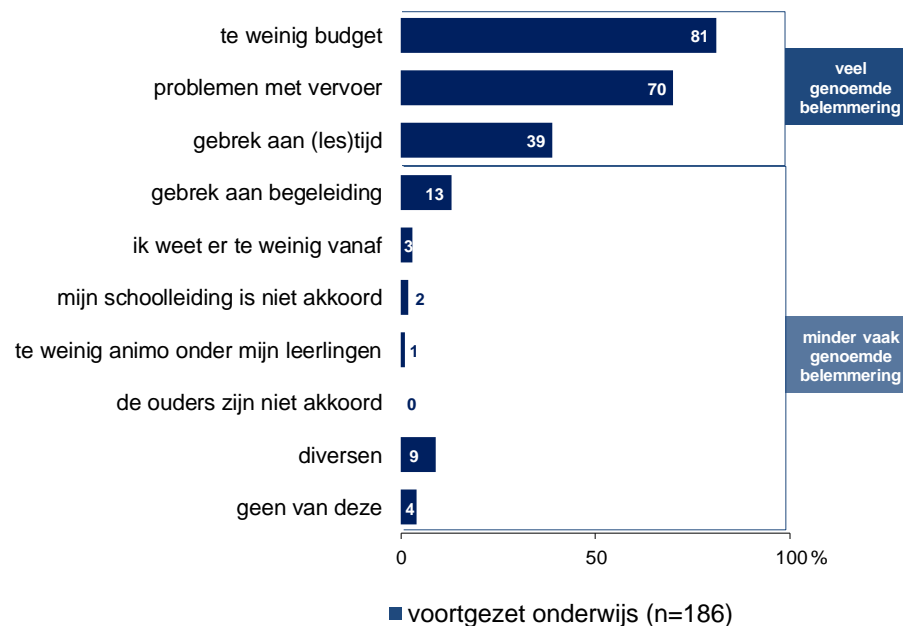
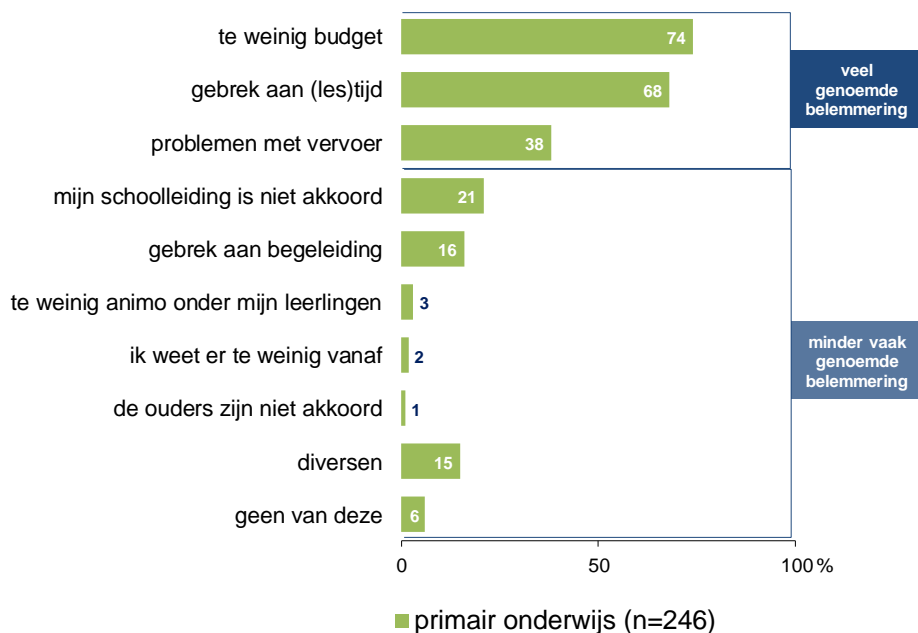
Top tien best bezochte oorlogsmusea en -plaatsen (gesloten vraag*)

Museumbezoek: welke problemen ervaren docenten bij museumbezoek?

Zoals verwacht zijn te weinig budget, problemen met vervoer en gebrek aan (les) tijd de grootste belemmeringen bij het (al dan niet) bezoeken van oorlogsmusea of -plaatsen in schoolverband. De meest genoemde, gemeenschappelijke belemmering is een gebrek aan budget. Problemen met vervoer worden vaker genoemd door PO-docenten, gebrek aan lestijd door VO-docenten.

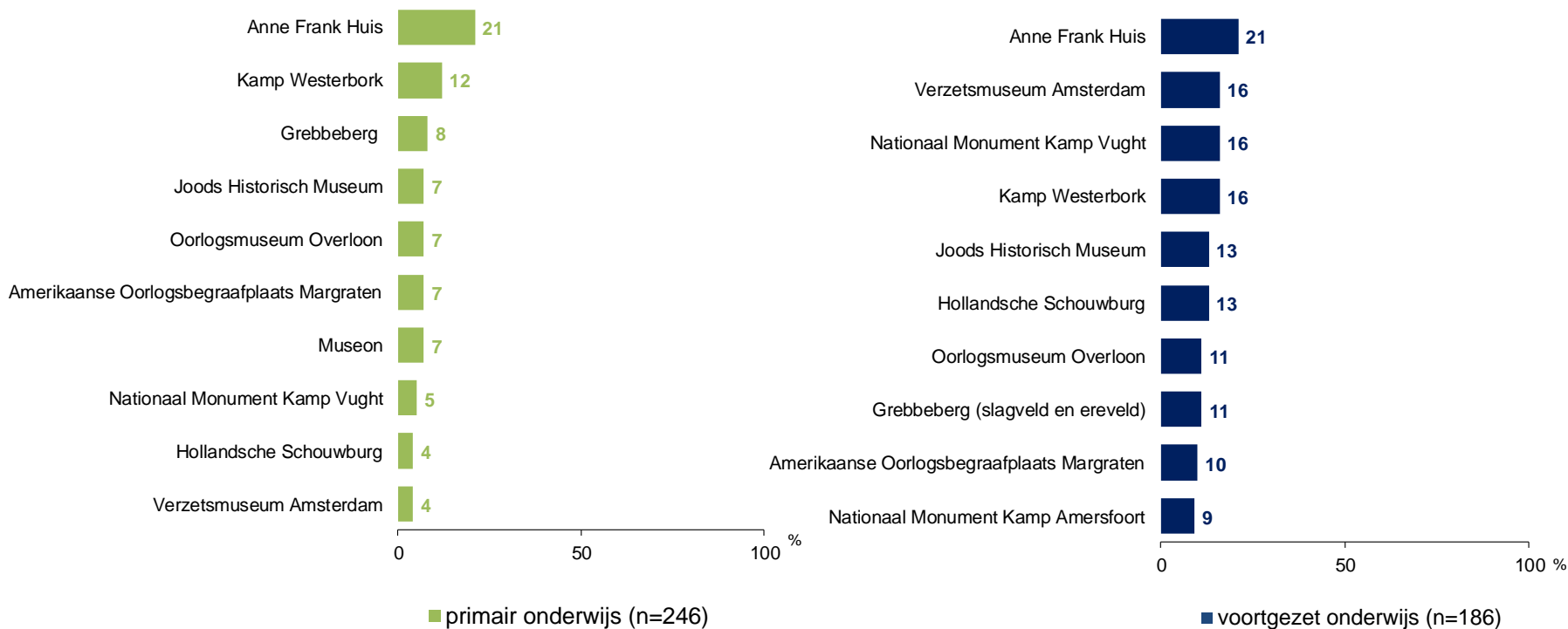
Welke belemmeringen ervaart u bij het (al dan niet) bezoeken van oorlogsmusea of -plaatsen in schoolverband?

Potentieel bezoek: welke oorlogsmusea en -plaatsen wil men bezoeken?

Een vijfde van zowel de PO- als VO-docenten zou het Anne Frank Huis nog wel eens in klasverband willen bezoeken. Het Anne Frank Huis is daarmee niet alleen het best bezochte oorlogsmuseum, het is ook de plaats die PO- en VO-docenten het meest frequent zouden willen bezoeken.

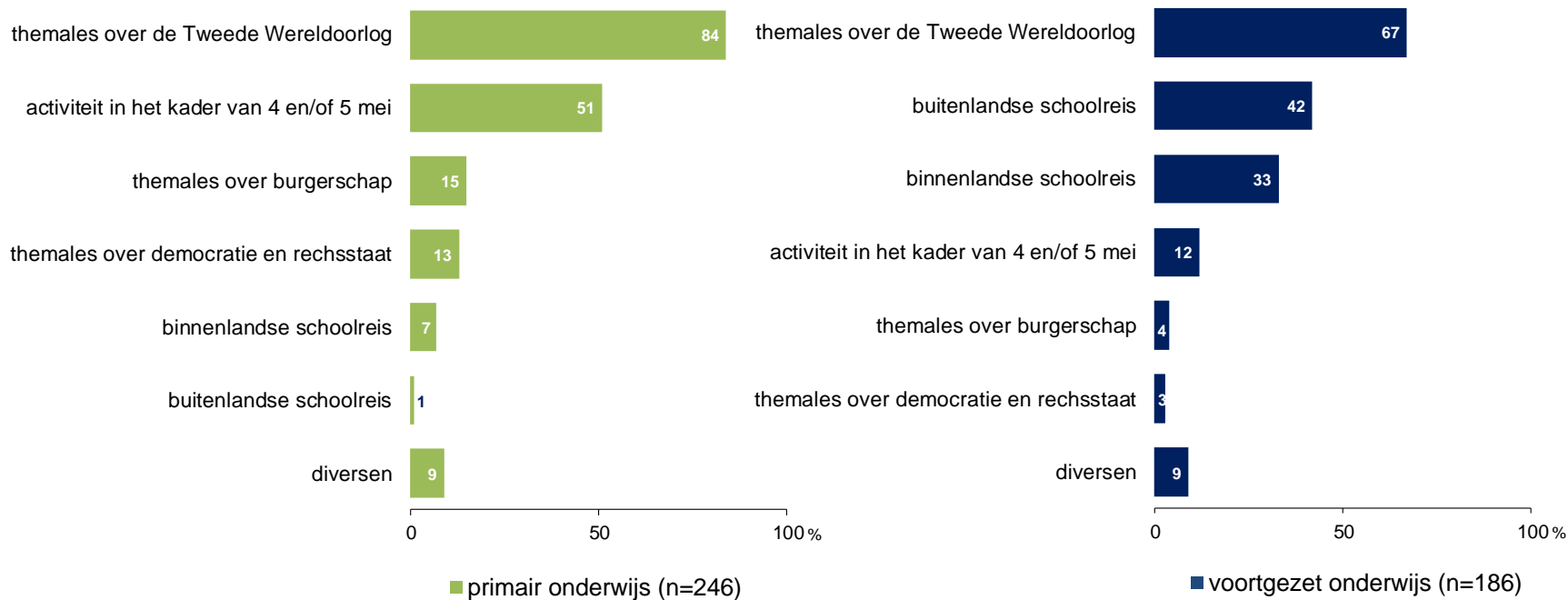
*Top tien potentieel bezoek aan **oorlogsmusea en -plaatsen**: welke oorlogsmusea en/of -plaatsen zou u nog willen bezoeken met uw klas? (gesloten vraag)*

Museumbezoek: in welk kader worden musea en plaatsen bezocht?

Zowel PO- als VO-docenten bezoeken oorlogsmusea en -plaatsen vaak in het kader van een thema over de Tweede Wereldoorlog. Verder zijn de verschillen in de bezoekredenen groot: zo bezoekt de helft van de docenten in het basisonderwijs een oorlogsmuseum of -plaats in het kader van een 4 of 5 mei activiteit. VO-docenten bezoeken veel vaker oorlogsmusea en -plaatsen in het kader van binnen- en buitenlandse schoolreizen.

In welk kader bezoekt u oorlogsmusea of -plaatsen doorgaans met uw klas?

Persoonlijke interesse en kennis

Persoonlijke interesse en kennis

Persoonlijke interesse

In dit hoofdstuk staat de persoonlijke interesse van docenten voor de Tweede Wereldoorlog centraal. Ongeveer negen op de tien PO- en VO-docenten hebben (zeer) veel interesse in de Tweede Wereldoorlog. Veel PO- en VO-docenten zijn in gelijke mate geïnteresseerd geraakt in de Tweede Wereldoorlog door verhalen van familie, speelfilms over de Tweede Wereldoorlog en museumbezoek. Voor VO-docenten - in de meeste gevallen vakdocenten geschiedenis - spelen daarnaast geschiedenisboeken, boeken en hun opleiding een belangrijke rol in het ontstaan van hun persoonlijke interesse voor de Tweede Wereldoorlog.

Persoonlijke interessegebieden

Bijna zeven op de tien VO- en PO-docenten zijn geïnteresseerd in het onderwerp Jodenvervolging. Daarnaast zijn VO-docenten relatief vaak geïnteresseerd in het onderwerp 'het leven van gewone mensen' (63%) en zijn PO-docenten relatief vaak geïnteresseerd in het onderwerp 'verzet' (68%). Circa acht op de tien PO- en VO-docenten geven aan vaak documentaires en films over de Tweede Wereldoorlog te kijken. Driekwart van de PO- en VO-docenten leest vaak een geschiedenisboek over de Tweede Wereldoorlog. Oorlogsmusea zijn redelijk populair: bijna vier op de tien geven aan vaak uit persoonlijke interesse een oorlogsmuseum te bezoeken.

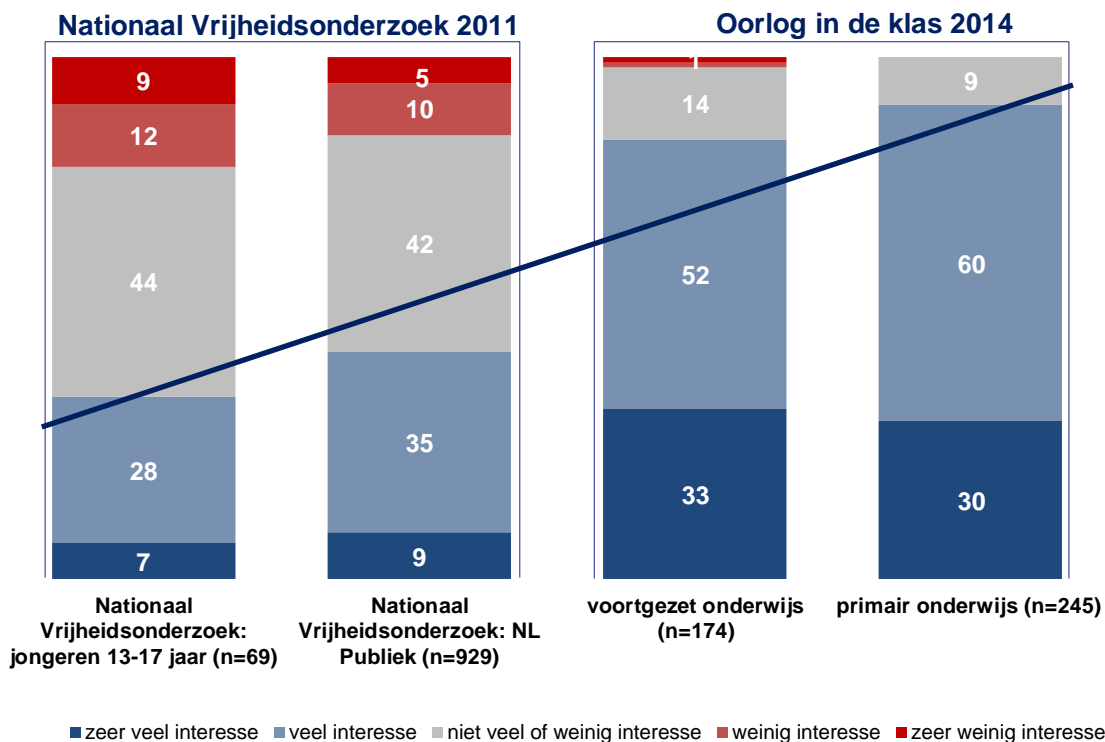
Kennis

Het aantal oorlogsmusea in Nederland – ruim tachtig in totaal – wordt door PO- en VO-docenten beter ingeschat dan het Nederlands publiek. Gemiddeld schatten docenten dat er 43 oorlogsmusea in Nederland zijn. Oorlogsmuseum Overloon, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, het Anne Frank Huis en Kamp Vught zijn zowel onder PO- als onder VO-docenten het meest bekend. Over het algemeen zijn de meeste musea bekender onder VO- dan onder PO-docenten. De bekendheid van de musea komt niet altijd overeen met het daadwerkelijke bezoek in klasverband.

Persoonlijke interesse in de Tweede Wereldoorlog

Ruim negen op de tien PO-docenten en acht op de tien VO-docenten geven aan (zeer) veel persoonlijke interesse in de Tweede Wereldoorlog te hebben. Het interessenniveau van docenten is fors hoger dan dat van Nederlandse burgers en 13- tot en met 17-jarigen (VO-scholieren).

Hoeveel interesse heeft u in de Tweede Wereldoorlog?*

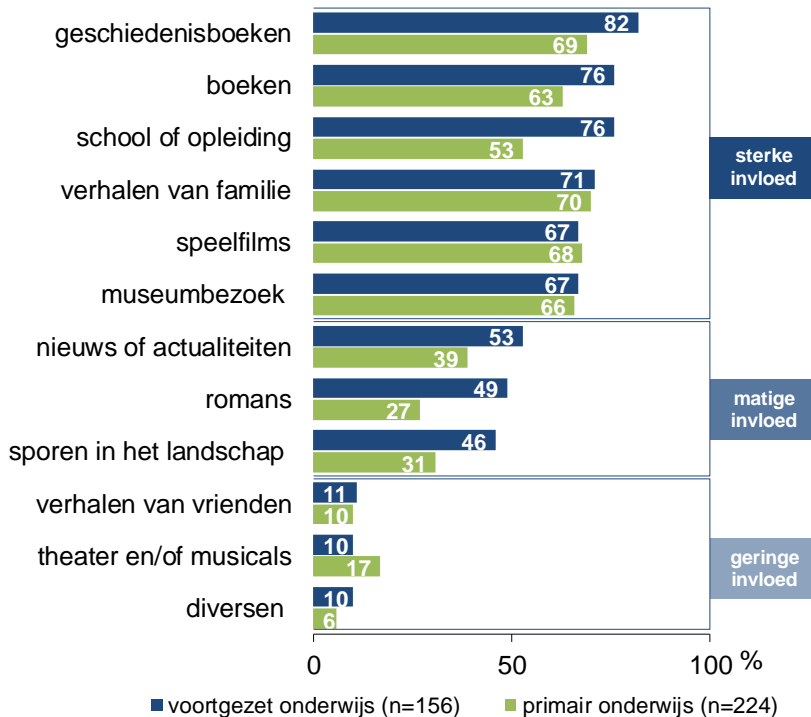

- **Nederlands publiek:** uit het Nationaal Vrijheidsonderzoek 2011 bleek dat een sterk verband bestaat tussen leeftijd en de mate waarin men geïnteresseerd is in de Tweede Wereldoorlog: hoe ouder men is, des meer interesse men in de Tweede Wereldoorlog heeft.
- **Leeftijd:** dit leeftijdseffect gaat niet op voor PO- of VO-docenten: oudere en jongere docenten zijn in dezelfde mate persoonlijk geïnteresseerd in de Tweede Wereldoorlog.

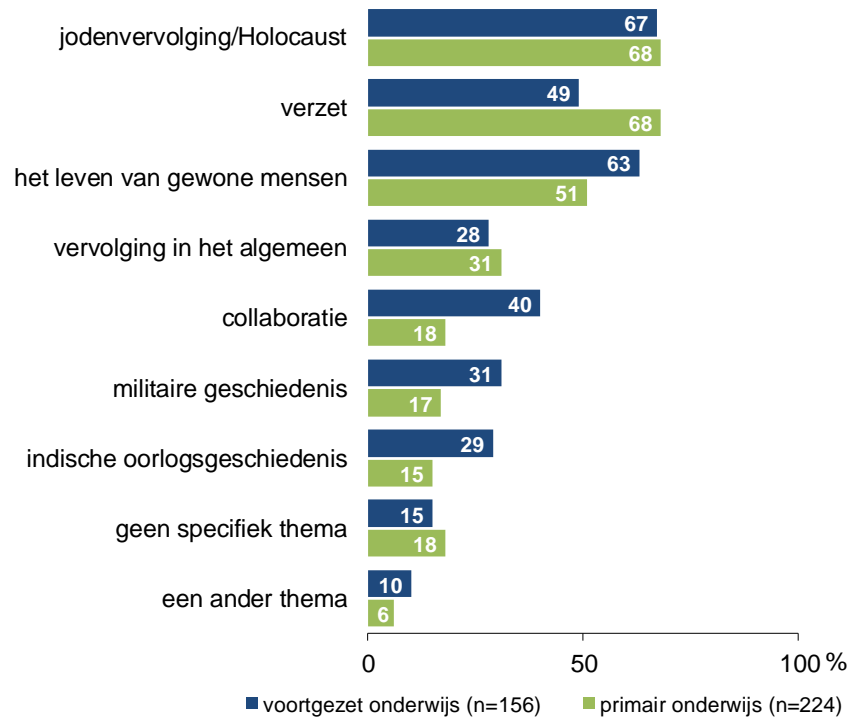
Oorzaak interesse: waardoor is men geïnteresseerd geraakt?

Zowel PO- als VO-docenten zijn vaak geïnteresseerd geraakt in de Tweede Wereldoorlog door verhalen van familie, speelfilms en museumbezoek. Bij vakdocenten geschiedenis spelen geschiedenisboeken, boeken en hun school of opleiding een grote rol in het ontstaan van hun belangstelling. PO- en VO-docenten hebben de meeste interesse in het onderwerp Jodenvervolging, PO-docenten hebben relatief vaak interesse in het onderwerp verzet. VO-docenten zijn geïnteresseerd in een breder scala aan thema's dan PO-docenten.

Docenten: *waardoor bent u geïnteresseerd geraakt in de Tweede Wereldoorlog? (Basis: docenten met (zeer) veel interesse in de Tweede Wereldoorlog; n=388)*

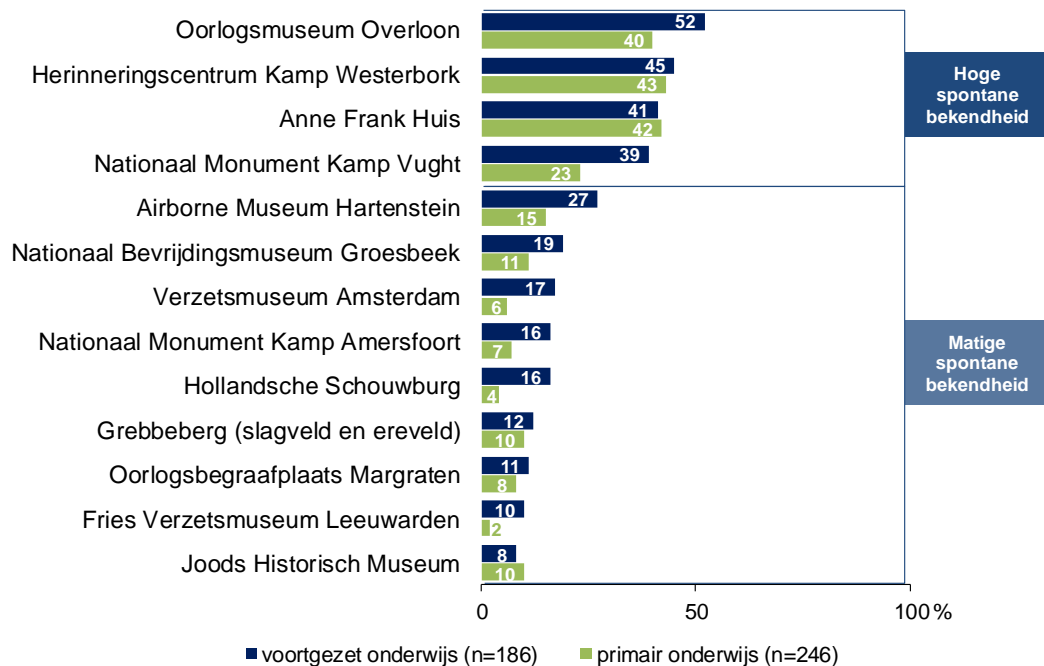
Docenten: *welk thema van de Tweede Wereldoorlog heeft vooral uw interesse? (Basis: docenten met (zeer) veel interesse in de Tweede Wereldoorlog; n=388)*

Spontane bekendheid: welke oorlogsmusea en -plaatsen kent men?

Oorlogsmuseum Overloon, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, het Anne Frank Huis en Nationaal Monument Kamp Vught zijn vier oorlogsmusea en -plaatsen die het meest spontaan worden genoemd door zowel VO- als PO-docenten. De spontane bekendheid van Airborne Museum Hartenstein is alleen onder VO-docenten redelijk groot. Andere oorlogsmusea en -plaatsen worden minder vaak spontaan genoemd. De bekendheid van de musea komt niet altijd overeen met het daadwerkelijke bezoek. Zo genieten Oorlogsmuseum Overloon en Herinneringscentrum Kamp Westerbork veel bekendheid, terwijl ze niet in de top-3 staan van beste bezochte musea (in klasverband).

Spontane bekendheid: welke oorlogsmusea en – plaatsen in Nederland kent u, al is het alleen maar van naam? (open vraag)

Welke oorlogsmusea en -plaatsen noemt men nog meer?

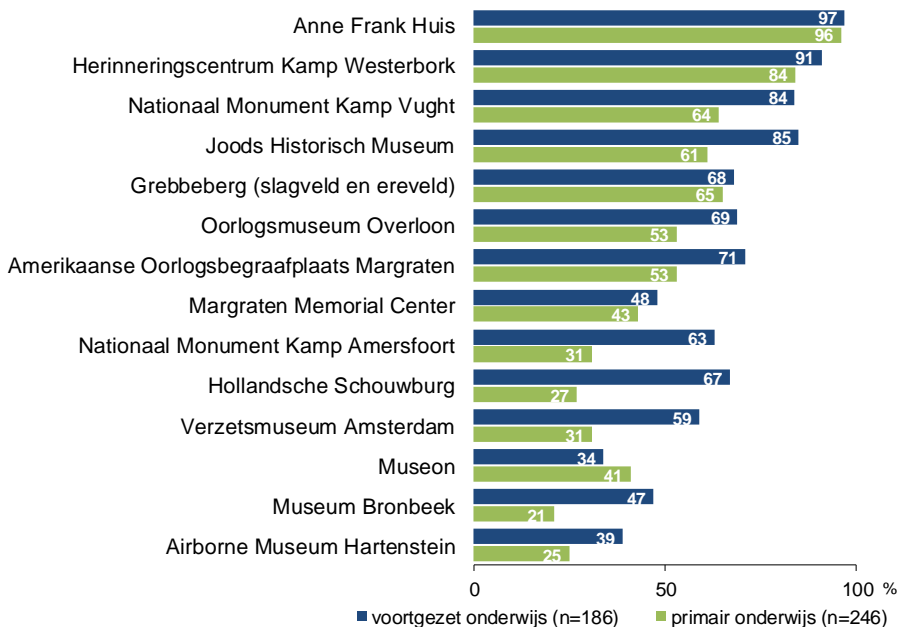
Vrijwel alle docenten weten één of meer oorlogsplaatsen en -musea te noemen. Slechts 7% (n=30) geeft aan geen enkele plaats of museum te kunnen noemen. Kleine of lokale musea worden ook veel genoemd: 19% van de docenten noemt lokale musea zoals het Verzetsmuseum in Breda of het Bevrijdingsmuseum in Nieuwdorp (Zeeland).

- Leeftijd:** docenten van 55 tot en met 64 jaar noemen relatief vaak het Oorlogsmuseum Overloon (60%). Het oorlogsmuseum Overloon werd in 1946 geopend onder de naam Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum geopend en is daarmee het oudste oorlogsmuseum van Nederland.

Geholpen bekendheid: de bekendste oorlogsmusea en -plaatsen

Het Anne Frank Huis en Herinneringscentrum Kamp Westerbork zijn alom bekend onder docenten. De bekendheid van andere oorlogsmusea en -plaatsen is minder groot. De bekendheid van de meeste oorlogsmusea en -plaatsen is onder VO-docenten groter dan onder PO-docenten. Dit geldt in sterke mate voor Nationaal Monument Kamp Amersfoort, de Hollandsche Schouwburg en het Verzetsmuseum Amsterdam; drie musea die redelijk bekend zijn onder VO-docenten, maar relatief onbekend zijn bij veel PO-docenten.

Geholpen bekendheid: hieronder staat een aantal oorlogsmusea en -plaatsen in Nederland weergegeven. Welke kent u, al is het alleen maar van naam?

Hoeveel oorlogsmusea zijn er in Nederland?

Aan docenten is gevraagd een schatting te maken van het aantal oorlogsmusea in Nederland. De gemiddelde schatting is dat er in Nederland 43 oorlogsmusea zijn. In werkelijkheid zijn er ruim tachtig. Docenten schatten het aantal musea beter in dan het Nederlands publiek. In het Nationaal Vrijheidsonderzoek 2011 werd dezelfde vraag voorgelegd. De meeste Nederlanders dachten dat er minder dan 20 oorlogsmusea in Nederland waren.

Welke oorlogsmusea en -plaatsen worden het best bezocht?

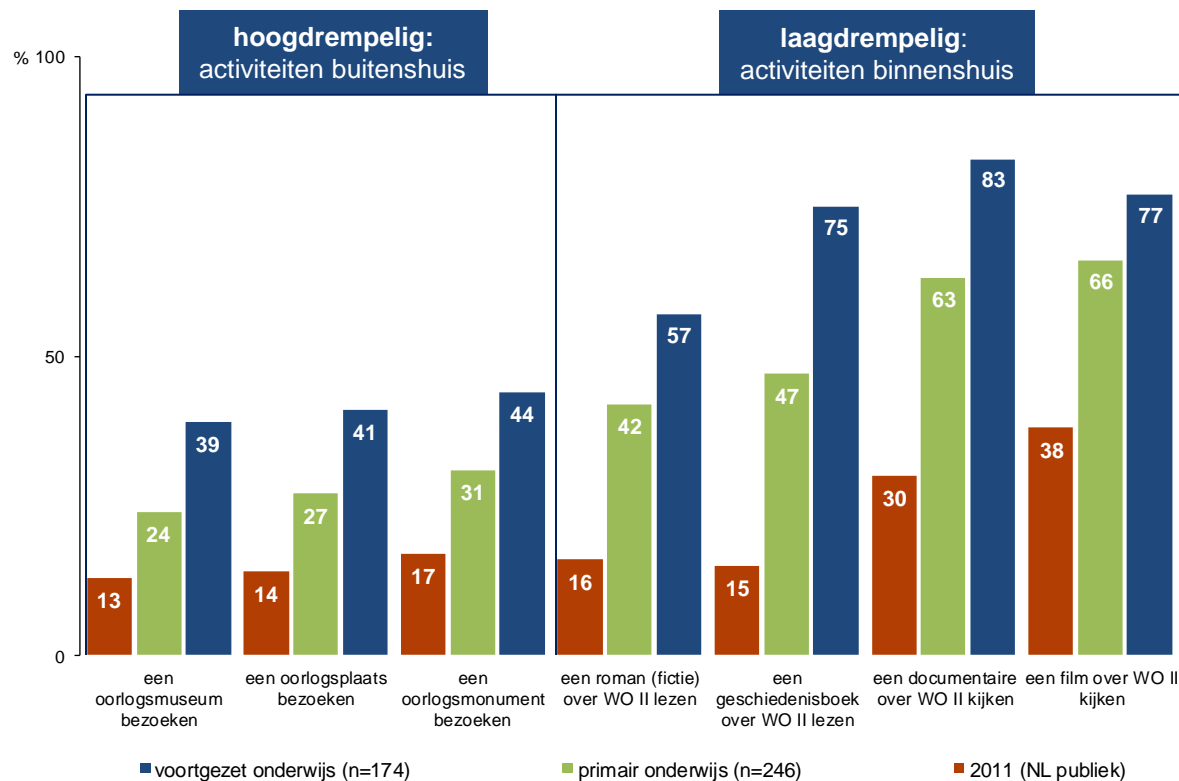
In het Nationaal Vrijheidsonderzoek 2011 is aan het Nederlands publiek gevraagd welke oorlogsmusea- of plaatsen zij ooit hebben bezocht. Het Anne Frank Huis en de Amerikaanse oorlogsbegraafplaats Margraten zijn het best bezocht: 38% van de Nederlanders gaf aan deze plaatsen ooit te hebben bezocht. Herinneringscentrum Kamp Westerbork (32%), slag- en ereveld de Grebbeberg (32%) en Oorlogsmuseum Overloon (30%) zijn eveneens veel bezochte oorlogsmusea en -plaatsen.

- **Leeftijd:** de geholpen bekendheid van de meeste oorlogsmusea en -plaatsen is groter onder docenten van 55 jaar en ouder dan onder docenten die jonger zijn dan 55 jaar.

Activiteiten: een vergelijking tussen docenten en het Nederlands publiek

PO- en VO-docenten ondernemen veel vaker activiteiten die gerelateerd zijn aan de Tweede Wereldoorlog dan het Nederlands publiek en jongeren van 13- tot en met 17 jaar (VO-scholieren). Dat geldt voor zowel activiteiten binnenshuis én buitenshuis. Activiteiten binnenshuis worden vaker ondernomen dan activiteiten buitenshuis.

Welke activiteiten ondernemen PO- en VO-docenten en het Nederlandse bevolking in het kader van de Tweede Wereldoorlog? (vergelijking met het Nationaal Vrijheidsonderzoek 2011; alleen percentages 'regelmatig' tot 'vaak')

Belangstelling en thema's

Onderzoeksverantwoording

Onderzoeksverantwoording

Vragenlijst

Het onderzoek liep van 10 december 2013 tot en met 7 april 2014 en heeft online plaatsgevonden. De respondenten ontvingen een uitnodigingsbrief met een unieke link die ze toegang gaf tot de online vragenlijst. De gemiddelde invulduur van de vragenlijst bedroeg ruim 15 minuten.

Docenten geschiedenis voortgezet onderwijs

Uit het ledenbestand van de Vereniging van Docenten in Geschiedenis en Staatinrichting in Nederland (VGN) en een *open source* adresbestand van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen zijn 1.501 geschiedenisdocenten uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Hierbij ontving elke onderwijsinstelling één brief die was geadresseerd aan de sectie geschiedenis of werd de betreffende docent op naam uitgenodigd. In totaal hebben n=186 docenten aan het onderzoek deelgenomen wat de respons onder deze groep op 12% brengt.

Docenten primair onderwijs

In totaal zijn 1.703 scholen in het primair onderwijs benaderd om te deel nemen aan het onderzoek. Hierbij ontving elke onderwijsinstelling één brief die was gericht aan de docent van groep 7 of groep 8. De steekproef is at random getrokken uit een *open source* bestand van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen met daarin alle adressen van onderwijsinstellingen in het primair onderwijs in Nederland (totaal 6.802 adressen). In totaal hebben n=245 docenten deelgenomen aan het onderzoek, wat de respons op 14% brengt.